

ZIKMUND WINTER A RAKOVNICKÝ ARCHIV

Winter působil v Rakovníku na reálce deset let – od roku 1874 do roku 1884. První část svého rakovnického pobytu věnoval vedle intenzivní činnosti ve škole společenskému životu. S městským archivem se dostal do kontaktu teprve ve druhé polovině roku 1879.

Zůstává dodnes záhadou, proč se nenašel v tehdejší radě žádný poněkud osvícený konšel, který by dal návrh, aby se město obrátilo na některého historika z profesorů piaristických a později premonstrátských s žádostí o pomoc při uspořádání a přestěhování městského archivu. Léta plynula a archivní materiál, poházený po různých místnostech radnice, překážel čím dále tím více. Někteří jednotlivci si brali listy, listiny i městské knihy domů, snad proto, aby je zachránili. Později někdo v radě navrhl, že by se mohl archiv uložit na bezpečném místě, jakým se zdála být Vysoká brána. Návrh byl přijat a vše, co se na radnici povalovalo i se špínou, ptačím trusem a prachem bylo bez ladu naloženo a bez jakéhokoli pořádání naházeno do komory v bráně. Výjimkou byly listiny českých králů, kteří udělovali kdysi městu privilegia, na něž byli konšelé hrdí, a proto zůstaly na radnici a byly velmi pečlivě uloženy.

Zoufalý stav archivu vadil jen Františku Hovorkovi, malíři pokojů, od dětství tělesně postiženému. Roku 1861 slíbil na radnici, že on sám bez nároku na honorář provede skartaci, archiv srovná a dají-li mu pro archiv a městskou knihovnu vhodnou místnost, oboje tam uloží. Konšelé mu místnost nezaručili a chtěli jen, aby Hovorka vypsál věci, které stojí za zapsání do městské pamětní knihy – zřejmě s úmysly poté starý papír zlikvidovat. Hovorka přesto na radnici začal s prací a za tři týdny byl hotov. Pak se vydal na Vysokou bránu, kde bylo archiválií daleko více. Byly uloženy ve výklenku v komoře u okna nad průjezdem, kde bývalo kdysi vězení pro dlužníky. Na materiálu, který chtěl Hovorka pročíst a přestěhovat na radnici, spočívalo šest palců ptačího, zvláště holubiho trusu. Páni na radnici konečně poskytli místnost a dokonce dali pořídit i dřevěné regály.

Hovorka měl nešťastný nápad užít pro přestěhování archiválií z Vysoké brány pomoci studentů reálky. Došlo k pohromě. Studenti házeli vidlemi knihy a vše ostatní z okna místnosti nad průjezdem na vůz. Trhali pečeti a brali si je domů. Co spadlo mimo vůz si braly děti. Dlouho se v Rakovníku balilo hokynářské zboží a zelenina do prastarého papíru. Odhadem Hovorkovým byly tehdy zničeny, poškozeny a ukradeny dvě třetiny archivu. Pracoval však dál a do roku 1868 se mu podařilo archiv uspořádat.

Velikým neštěstím bylo, že se archiv považoval za součást knihovny a všechno se půjčovalo domů. Při tom docházelo k dalším ztrátám. V roce 1873 Hovorka zemřel – s Wintrem se tedy nesetkal.

Profesor Miroslav Görtler se pokusil ve své přednášce, kterou proslavil v roce 1947 při oslavě stého výročí Wintrova narození, vypátrat, podle mého názoru úspěšně, vše, co bylo možno zjistit. Archiv byl součástí knihovny a zachovaly se cenné dokumenty, pro sledování Winrova počínajícího studia archiválií. Jde o výpůjční manipulaci a výpůjční deník knihovny. Oba svazky se týkají období 1879–1882. První výpůjčku Wintrovu určil Görtler 3. srpnem 1879. Winter měl podmínky pro vypůjčování stejně jako všichni ostatní vypůjčovatelé. Nosil si archiválie domů. Jak čas plynul, bylo těch výpůjček stále více, ale nikdy mu nebylo umožněno v archivu usednout a pracovat přímo tam. Dlouho jsem netušil, proč se v *Rakovnických obrázcích* tak často liší Wintrovo vyprávění od skutečnosti. Kdekdo mi pořád opakoval, že má beletrista právo na licenci, ale pořád mi vrtalo hlavou, proč se nedržel skutečnosti, je-li tak snadno zjistitelná. Začal jsem hledat po stopách Wintrových, jak se inspiroval historickými prameny, jak doplňoval to, co nemohl zjistit, protože neměl příslušný pramen vypůjčen, svou fantazií.

Nejvíce se liší od reality jeho *Golgota*, kde je odchylek příliš mnoho. Ba sám název není reálný. Milenci vůbec na popraviště nechodili, navštěvovali se ve svých domech a jezdili spolu i do sousedních měst. Veliké potíže měl Winter s topografií Rakovníka 16. století a často vůbec nevěděl, kde dům, o němž psal, ležel. Dodnes není historická topografie Rakovníka dokončena, ač na ní už pár let pracujeme.

Když historik Jiří Spěváček zjistil, čím se zabývám, napomenul mě velice lapidárně slovy: „Neopravuj Wintra!“ Neměl jsem to nikdy v úmyslu. I když měl Winter při své práci na mysli především opatřování výpisků pro svá kulturně historická díla, nepodceňoval vůbec popularizaci kulturní historie prostřednictvím beletristických „obrázků“. Kdyby měl přístup k celému archivu a nikoli jen možnost výpůjček jako ostatní vypůjčovatelé,

možná by se byl reality držel více. Nabízí se i možnost porovnat data jeho výpůjček s tím, jak se obrázky postupně objevovaly v časopisech.

Je tu ještě jedna zajímavá souvislost. Winter bydlel v Rakovníku celkem na pěti místech. Musíme vyloučit jeho byt z doby, kdy ještě archivní studia nekonal, a zjistíme, že se někdy dokonce díval z oken svého bytu na dějiště některého svého obrázku. Dokonale se ovšem v topografii starého Rakovníka nevyznal. Chtěli bychom toho od něho příliš mnoho a jeho čas byl jistě vzácný. Také věděl, že se dějinami a částečně i topografií Rakovníka zabývá František Levý. Wintrový cíle byly jiné.

Bylo by dobře, kdyby se mladší badatelé, zvláště studující historie, věnovali problematice, která jakkoli souvisí se Zikmundem Wintrem a jeho rozsáhlým dílem. V badatelně našeho zánovního okresního archivu by měl být na čelní stěně nápis s heslem, jímž se Winter hned od svých rakovnických začátků až do konce života řídil:

„Pilná, stálá, pravidelná denní práce je nutná.
Musí se pilně sedat!“